

խաղարձ հաճութեամբ եւ սիրով պատկան ընդ միմեանս, որպէս զի ապագայում տրտնջելոյ համար աւելի տեղիք եւ իրաւունք չկրնան ունենալ, եւ համբերութեամբ տանին միմեանց պակասութեանց՝ որ անշուշտ ամեն ամուսիններու մէջ քիչ թէ շատ կրնան գրտնուիլ. Սորա համար է որ պաշտօնականնշանագրութիւնը անհրաժեշտ կարեւոր է:

Օրինաւոր նշանագրութեան կանոնաց հակառակ տեսնուած զեղծմանց եւ զանցառութեանց մէջ անշուշտ աւելի պատասխանատու պիտի համարուին ծխական քահանայք եւ մերձաւոր եկեղեցական վարչութիւն, եւ եթէ շահամոլութիւնը չպաշարէ եւ չկուրացնէ՝ իհարկէ նորա ոչ թէ միայն չեն ներեր մեր սիրելի եղբարց եւ ազգայնոց՝ ժողովրդեան կանոնազանց լինելոյ եւ զեղծմանց ենթարկուելոյ համար, այլ եւ կարող են համոզիեր խրատներով՝ մինչեւ անգամ կենդանի օրինակներ նկարագրելով յորդորել եւ արգելք գնել, եւ այս աւելի գժուար չէ նոցահամար՝ եթէ հետեւին իւրեանց սրբազան կոչման եւ պարտուց մէջ նախանձախնդիր հանդիսանալ եւ զեղծմունքներէն յառաջացած եւ յառաջանալիք մնասներու եւ վտանգներու նկատմամբ գաղափար եւ գիտակցութիւն ունենալ: Աւստի Վ.ԵՀ. Հայրապետ այս անգամ նոցա վերայ մեծ պարտք կդնէ եւ կըզգուշացնէ՝ որպէս զի պատժոց չենթարկուին:

Նոյն իսկ մեր եղբարք ինքնին զգալով ընտանեկան կենցաղակարութեանց

ծանր եւ փափուկ խնդրոյ վաեմութիւնը՝ կարեւորութիւնը եւ նշանակութիւնը, երբէք եւ ոչ ումեք՝ ուր որ լինի չողիափիներին այնպիսի զանցառութեանց մատնուելոյ եւ հասկացողները առանց կրից պէտք է որ զիրար զգուշացնեն եւ համազիեր յարդորանքներով բարեհախանձ հսկողութեան մզեն, որով միանգամայն Հայկական ընտանեկան կենցաղավարութեանց եւ յարաբերութեանց մէջ ի տեղիս աեղիս յաճախող ցաւալի գժուարութիւնը եւ դառն հետեւանքը՝ անշուշտ հետդհետէ կպակասին՝ ինչպէս նաեւ վատօրինակ մալութիւնքը կըկարձուին:

Վ. Ե. Մ.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ.

(Շ-Ր-Հ-Ա-Ց-Ց-Ց-Ց-Ց)

Ե Բ Կ Ե Ն Ք.

Մովսէս իր պատմութեան սկիզբը նախապէս երկնի եւ երկրի ստեղծելը գնելով, հակառակ կարծեաց հեթանոսի կիսովայից ցոյց կուտայ, որ, թէ յերկինս ինչ որ կըմբռնեմք մաքով, եւ թէ յերկրի ինչ որ կզգամք արտաքին զգայարանքով, թէ երեւելիները եւ թէ աներեւոյթները ինքնագոյ չեն, եւ ոչ յաւխտենակից Աստուծոյ, այլ արարածմի Արարչին որ ստեղծած է զամենքն յոշնչէ միայն բանիւ բերանոյ, երբ եւ որպէս կամեցեր է:

Այս պատմութեան մէջ հարկաւոր նկատելիք են նախ այն, որ երկնից ըս-

տեղծումը նախադաս դնելով կցուցանէ նախ զայն կատարելապէս ստեղծած իր ամեն բովանդակութեամբը, այս է, հոգեղեն գոյացութեամբը. — երկրորդ այն, որ երկրագնտիս վրայ խօսելով, կյայտնէ նորա անպատճաստ եւ աներեւոյթ լինելը:

Մովսէսի այս կերպով խօսելու վրայ զանազան կարծիքներ եղած են. բայց մենք աւելի հաւանականը ընտրելով կդնենք: Ասոտւած իր փառաց մեծութիւնը ցուցանելոյ համար յառաջ քան զերկիրս ստեղծած է երկինքը իր մէջ բովանդակեալ հոգեղեն գոյացութեամբը. ապա, եթից երկնից աղաս եւ անձնիշխան հոգեղեն գոյացութեանց մի մասը ապստամբութեան պատճառաւ կործանեցան յերկնից, իր ամենակարող զօրութիւնը եւ բարութիւնը յայտնելու նորատակաւ ստեղծեր է երկիրս:

Բայց որովհետեւ Մովսիսի նպատակը եղած է միմիայն մարդկային մոտաց հասողութեամբ յայտնած անուղիղ գաղափարաց գէմ — Աստուածային արարչական զօրութեան ճշմարտութիւնը յայտնելը, եւ տիեզերացս դատարկութեան մէջ լիքրեւ շամանդաղ լուզացող էակաց գոյութեանց սկզբնառառառ յանդիման կացուցանելը, վասնորոյ երկնից լինելութեան հանդամանաց մասին աւելորդ համարելով խօսել, միմիայն երկրիս ստեղծանելը հանդամանօրէն կսկսի պատմել:

Մենք որովհետեւ երկրիս վրայ առանձին յօդուածով պիտի խօսինք, այժմ սկսենք երկնից վրայ խօսել:

Երկինքը որ ի վեր քան զերկիրս կնկատեմք իբրեւ մի աստղալից եւ զարգարուն վրանաձեւ երկրիս վրայ հովանացիեալ գոյացութիւն, թափանցիկք, անօսր, բնագէտները կհամարին համատարած տիեզերքիս մի մասը կամ զանազան մեծ եւ փոքր մտացածին շրջաններով շրջապատած մի պարունակութիւն, որոյ սահմանը կսկսի լուսնի կամարէն կամ շրջանէն եւ կլերջանայ մինչեւ այն տեղը կամ կամարը՝ որ ամենանուրը եւ թափանցիկ նիւթէ կձեւանայ, եւ կասուի «հրեղէն երկինք»:

Երկնից պարունակութիւնը կամ տարածութիւնը համեմատելով երկրագնտիս մեծութեանը հետ' այնչափ մեծ է, կասեն, մինչեւ երկիրս նորա ընդհանուր տարածութեան մէջ լողացող կէտ կամ շամանդաղ մի է, եւ կըաժանեն ի տասն պարունակութիւնս կամ կամարս, որոց մի մի պարունակութեանց մէջ կդնեն մոլորակաց ընթացքը կամ շրջանը: Այսպէս:

Առաջին շրջանը լուսնի կամարէն սկսեալ մինչեւ հինգերորդ կամարն, ուր կպարունակուին երեւակի, Լուսընթագի, Հրատի, եւ երկրիս շրջանները. որոնք կպատեն արեգական շուրջը. հինգերորդէն մինչեւ եօթներորդ կամարն, որք են երեք շրջանք, ուր կպարունակի Արուսեկի, Փայլածուի եւ Լուսնի շրջանը, որ եւ կպատի երկրիս շուրջը. ութներորդն՝ որ սուրբ գրոց մէջ «հաստատութիւն», կասուի, աստղալից երկինքն կամ կամարն է: Խններորդն՝ որ «ապակեղեն երկինք» կասուի՝ աւելի նուրը եւ անօսր լինելուն համար, կըը-

ջապատէ ամեն պարունակութիւնները կամ աստեղաց շրջանը, որ միշտ շարժման մէջ լինելով, արեւելքից դէպի արեւմուտք, իւր ծոցի մէջ պարունակուած ութն շրջաններին առանձին շարժում կուտայ հակառակ կերպով, այս է, արեւմուտքէն դէպի արեւելք, իւր տասներորդուն՝ որ անշարժ է եւ կողարունակէ ամեն շրջանները, «Հրեղէն երկինք» կանուաննեն, ուր կոտհմանն աստուածաբանք՝ Աստուծոյ Աթոռը, եւ հրեշտակաց եւ սրբոց բնակութիւնը:

Երկնից այս պարունակութեանց նայելով մի զարմանար, այլ սքանչացիք Աստուծոյ գթութեան վրայ, որ թէ եւ զմեզ մարմնաւորապէս զուարճացնելու համար այսպէս զարդարուն ստեղծեր է երկինքը, սակայն սահմանած է նաև լինել մեզ տեղի երջանկութեան, եւ հրեշտականման վառաւորութեան, թէ որ մենք ծառայենք Աստուծոյ հնազանդութեամբ՝ երկիւղիւ սիրով՝ եւ բարեգործութեամբ:

(Ե Հ Ե Կ Ա Բ Ա)

ԱԵՐՋԱՅԻ ԵՊԻԱԿՈՊԱՅ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՃԵՆԵԳԵՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԵՅՍՏԱՆՈՒՄԾ.

Գ. Շ. ՅԻՇԱՏԱԿԱՆԵՐՆԻՑ ՀԱՆԵԾ.

1842 ԹԻ. 12 ՕԳՈՍՏՈՒՄ.

ՄԱԴԱՐԹՈՒ ՆԱԽԱՐԱՅՈՅ ՎԱՐԵԿՈՒՄԸ:

(Յ Ե Ր Հ Ե Կ Ա Բ Ա Յ Ե Վ Ե Ր Հ Ե Կ Ա Բ Ա)

Վատուած զիտէ շատ թէ քիչ էի քընած, այն ինչ ուղեկիցս հրացանի կոթովը բրթեց զիս ու զարթացրեց։ Սրեղակն Ագուղեաց բարձրաբերձ լեռների քամակնեն կծաւալէր իւր ծայրակարմիր ձաձանչները՝ թաւ՝ խիտ և անմերձնենալի լերանց կատարների վերայ բուսած ծառերի մէջէն եկայօրինէր մի երկարտարածութեամբ ձողանման ցանկ կամ սիւնազարդ վանդակ, մինչ մէք ձիաւորուեցանք ու Երասխի աջակողմի ափովը նեղ գծուած շաւիղով քերելով դէպի վեր, երբեմն ժայռերի մօտովն, երբեմն ապառամների վրայովն, ոլոր մնլոր ծամառւելով համբաքայլ երիվարներս ընթանալովը ընթանալով, հազիւ հասանք մի ձեռակերա անտառ, որ ձորի երկու կողմումը տնկած է։ Ես ձորի անտառի մէջովը ժամանակ գնալով, հուսկ յետոյ ժամանեցանք վանքի գաւթի հոյակապ զուռն, ուր զիմաւորեց մեզ տնտես վանականն և տուածնորդեց վանահօր խուցն։ Աղեկիցս մատոյց նրան մնօմայ առաքելոց վանից Առաջնորդի նամակն, և նա էն կարդալէն յետոյ՝ մարդասիրութիւնով ընդունեց զմեզ, հրամայեց տնտեսին առանձին խուց պատրաստել մեր համար ուխտաւորների գաւթումն և մեծարել նախաճաշիկով։